

Κεφάλαιο 6 – Ερωτικές ωδές II

Σύνοψη

Ερωτικές ωδές II: 3.9 (*Donec gratus eram*), 4.10 (*O crudelis adhuc*)

Προαπαιτούμενη γνώση

Τα Κεφάλαια 1, 2, 3, 4 και 5 του παρόντος συγγράμματος.

6.1. Οράτιος *Carm.* 3.9

6.1.1. Εισαγωγικό σημείωμα

Μέτρο: ασκληπιάδεια ωδή τρίτη ή ασκληπιάδειο δίστιχο (ένας γλυκόνειος – ένας ασκληπιάδειος ελάσσων)

Χρονολογία σύνθεσης: απροσδιόριστη

Video 6.1 Μουσική εκτέλεση της ωδής 3.9 από το σύνολο “Tyrtarion”:

<https://www.youtube.com/watch?v=1fDw9YQQM54>

(τελευταία επίσκεψη 29/01/2016)

Πρόκειται για τη μοναδική ωδή του Ορατίου που είναι γραμμένη σε διαλογική μορφή. Συνδιαλέγονται δύο χωρισμένοι πρώην εραστές: ένας ανώνυμος άνδρας –συμβατικά, ο «Οράτιος»– και μια παλιά του αγαπημένη, η Lydia. Καθένας τους έχει πια καινούργιο αγαπημένο και αγαπημένη, ωστόσο συζητούν το ενδεχόμενο επανασύνδεσης και τελικά συμφωνούν να ξαναφτιάξουν τη σχέση τους (*amoris integratio*). Η ωδή παρουσιάζει αναλογίες με το c. 45 του Κάτουλλου, στο οποίο συνδιαλέγεται ένα ερωτευμένο ζευγάρι, ο Septimius και η Acme, οι οποίοι απολαμβάνουν τον αμοιβαίο έρωτά τους. Η δομή του ποιήματος είναι συμμετρική: πρώτα ο Septimius δηλώνει την αγάπη του για την Acme (1-7), απαντά με ανάλογο τρόπο η Acme (10-16) και στη συνέχεια ο ποιητής τούς μακαρίζει για την αγάπη τους (19-26). Παρεμβάλλεται δύο φορές, εν είδει επωδού (8-9 και 17-18), το φτάρνισμα του θεού Amor που έρχεται ως καλός οιωτός να σφραγίσει τον αρμονικό έρωτα του ζευγαριού. Πέρα από άλλες επιμέρους αναντιστοιχίες, η βασική διαφορά με την ωδή του Ορατίου είναι ότι, ενώ ο Κάτουλλος είναι παρατηρητής του ζευγαριού, στην ωδή του Ορατίου το ομιλούν πρόσωπο εμπλέκεται στην ερωτική ιστορία.

Τα τρία ζευγάρια στροφών της ωδής 3.9 πραγματεύονται το παρελθόν, το παρόν και το μέλλον αντίστοιχα, καθώς μπροστά στα μάτια μας εκτυλίσσεται η ιστορία της ερωτικής σχέσης του ποιητή με τη Λυδία. Η ωδή είναι χαρακτηριστικό δείγμα ενός *carmen amoebaeum* (άμοιβαῖον ἄσμα). Ο άνδρας μιλάει πρώτος σε μία τετράστιχη στροφή και απαντά η γυναίκα επίσης σε μία τετράστιχη στροφή. Το πλεονέκτημα στον διάλογο το έχει η γυναίκα, καθώς έχει τη δυνατότητα να απαντήσει στα λεγόμενα του συνομιλητή της και να τα υπερκεράσει, χωρίς μάλιστα εκείνος να αντικρούει τα δικά της λόγια.

Αυτού του είδους η δομή έχει τις ρίζες της στη λαϊκή ποίηση και σχετίζεται ιδιαίτερα με τη βουκολική ποίηση, όπου απαντά σε διαγωνισμούς τραγουδιού μεταξύ βοσκών (Θεόκρ. 4, 5.80 κ.εξξ., 8, 27, Βεργ. *Ecl.* 3 και 7).

6.1.2. Λατινικό κείμενο

'Donec gratus eram tibi nec quisquam potior bracchia candidae cervici iuvenis dabat, Persarum vigui rege beatior.'	
'Donec non alia magis arsisti neque erat Lydia post Chloen,	5

<p>multi Lydia nominis, Romana vigui clarior Iia.'</p> <p>'Me nunc Thressa Chloe regit, dulcis docta modos et citharae sciens, pro qua non metuam mori, si parcent animae fata superstiti.'</p> <p>'Me torret face mutua Thurini Calais filius Ornyti, pro quo bis patiar mori, si parcent puero fata superstiti.'</p> <p>'Quid si prisca redit Venus diductosque iugo cogit aeneo, si flava excutitur Chloe reiectaeque patet ianua Lydiae?'</p> <p>'Quamquam sidere pulchrior ille est, tu levior cortice et improbo iracundior Hadria, tecum vivere amem, tecum obeam libens.'</p>	<p>10</p> <p>15</p> <p>20</p>
---	-------------------------------

Πίνακας 6.1 Λατινικό κείμενο ωδής 3.9.

6.1.3. Λεξιλόγιο

gratus, a, um (επίθ.) = αγαπητός, αποδεκτός
 potior, potior, potius (επίθ.) = προτιμητέος
 bra(c)chium, -ii (β' αρσ) = βραχίονας, χέρι
 candidus, a, um (επίθ.) = λευκός, αγνός, φωτεινός
 cervix, -icis (γ' θηλ) = λαιμός
 iuvenis, -is (γ' αρσ) = νέος
 do, dedi, datum, dare 1 = δίνω
 Persa, -ae (β' αρσ) = Πέρσης
 vigeo, vigui, vigitum, vigere 2 = ζω ευδαιμονώντας, ζω τιμώμενος
 rex, regis (γ' αρσ) = βασιλιάς

6.1.4. Μετάφραση

<p>«Όσο ήμουν αγαπητός σε σένα, όσο κανείς νέος καλύτερος δεν άπλωνε τα χέρια του γύρω από τον χιονάτο λαιμό σου, ζούσα περισσότερο ευτυχισμένος από τον βασιλιά των Περσών.»</p> <p>«Όσο δεν φλεγόσουν για καμία άλλη περισσότερο και η Λυδία δεν έμπαινε μετά τη Χλόη, εγώ, η Λυδία, η ξακουστή, ζούσα πιο διάσημη από τη Ρωμαία Ιλία.»</p> <p>«Η Θρακιώτισσα Χλόη με εξουσιάζει τώρα, που είναι μαθημένη στους γλυκούς στίχους και ξέρει να παίζει τη λύρα, για την οποία δεν φοβάμαι να πεθάνω, αν η μοίρα της επιτρέψει να ζήσει περισσότερο από μένα.»</p>	<p>5</p> <p>10</p>
--	--------------------

<p>«Με καίει με αμοιβαία φλόγα ο Κάλαις, ο γιος του Όρνυτου από τους Θουρίους, για τον οποίον θα άντεχα να πεθάνω δύο φορές, αν η μοίρα του επιτρέψει να ζήσει περισσότερο από μένα.»</p>	15
<p>«Τι θα γινόταν, αν η παλιά αγάπη επιστρέψει και αναγκάσει τους χωρισμένους να έρθουν κάτω από τον ίδιο χάλκινο ζυγό, αν η ξανθή Χλόη εκδιωχθεί και ανοίξει η πόρτα για τη Λυδία που είχε απορριφθεί;»</p>	20
<p>«Μολονότι εκείνος είναι ομορφότερος από τ' αστέρια και εσύ είσαι ελαφρύτερος από τον φελλό και πιο ευερέθιστος από την αχρεία την Αδριατική, μαζί σου θα επιθυμούσα να ζήσω, μαζί σου ευχαρίστως θα πέθαινα.»</p>	

Πίνακας 6.2 Λατινικό κείμενο ωδής 3.9.

6.1.5. Σημειώσεις

1 tibi: δοτική αντικειμενική από το *gratus*.

2–3 iuvenis: ο *vir rivalis*, ο ερωτικός αντίζηλος, είναι μια καθιερωμένη μορφή στην ερωτική ποίηση. Ο «Οράτιος» απαξιωτικά δεν κατονομάζει τον αντίζηλό του. Πάντως, το γεγονός ότι αναφέρεται ως *iuvenis* υπονοεί ότι ο αντίζηλος του «Ορατίου» είναι μάλλον νεότερος από εκείνον (πρβλ. *puero* 16). Μια και ξεκινάει τις κατηγορίες ο «Οράτιος», μπορούμε να υποθέσουμε ότι η Λυδία ήταν η πρώτη που στράφηκε σε άλλον εραστή.

candidae cervici: η λευκή επιδερμίδα ήταν βασικό χαρακτηριστικό ομορφιάς. Για τη χρήση του επιθέτου *candidus* για τον χαρακτηρισμό γυναικείων θεοτήτων βλ. σημ. στο *Carm.* 1.13.9.

4 Persarum rege: ο πλούτος της Ανατολής γενικότερα και των Περσών βασιλέων ειδικότερα ήταν παροιμιώδης (πρβλ. *Carm.* 2.12.21: *dives Achaemenes*). Η σύγκριση του «Ορατίου» με αυτούς εμπεριέχει υπερβολή και ειρωνεία.

6 Τα ονόματα Lydia και Chloe έχουν χρησιμοποιηθεί ξανά στις Ωδές (Λυδία: 1.8, 1.13 και 1.25 / Χλόη: 1.23, 3.7, 3.26). Ήταν συνήθης πρακτική των εταιρών στη Ρώμη να έχουν ελληνικά ονόματα (ψευδώνυμα), καθώς τις καθιστούσαν περισσότερο θελκτικές και εξωτικές στα μάτια των Ρωμαίων πελατών-εραστών τους. Η Λυδία γνωρίζει και κατονομάζει την αντίζηλό της, ενώ ο «Οράτιος» στην πρώτη στροφή είχε αποφύγει να κατονομάσει τον νέο εραστή της Λυδίας (*quisquam* 2).

7–8 donec: τηρώντας τους κανόνες του αμοιβαίου τραγουδιού η Λυδία ξεκινάει με ίδιο τρόπο με τον «Οράτιο» και χτίζει τη δική της στροφή με ανάλογο τρόπο. Ακόμη και ο αριθμός των λέξεων ανά στίχο είναι ο ίδιος με αυτόν της πρώτης στροφής του «Ορατίου», με τη μικρή εξαίρεση του στίχου 6, ο οποίος έχει μία παραπάνω λέξη από τον αντίστοιχο στίχο 2.

arsisti: για το γνωστό μοτίβο της ερωτικής ποίησης 'έρωτας = φωτιά' πρβλ. στίχο 13 *torret face mutua* και βλ. σημ. στο *Carm.* 1.13.8.

Lydia: κρίνοντας από το όνομα, η Λυδία είναι πιθανότατα μια *meretrix*. Για το όνομα βλ. σημείωση στο *Carm.* 1.13.1-2.

Chloen: το όνομα υποδηλώνει νεαρή κοπέλα, τρυφερή όπως η χλόη της άνοιξης (πρβλ. *Carm.* 1.23). Ο Οράτιος διατηρεί την κατάληξη της ελληνικής αιτιατικής (*-en, Χλόην*).

multi nominis: γενική της ιδιότητας. Η φράση είναι αντίστοιχη των ελληνικών επιθέτων *πολύωνυμος* και *μεγαλώνυμος*. Η Λυδία ήταν ξακουστή χάρη στην ποίηση του Ορατίου και με μεγάλη αυτοπεποίθηση επαναλαμβάνει το όνομά της δύο φορές σε διαδοχικούς στίχους.

Romana Pīa: ενώ ο «Οράτιος» είχε συγκρίνει τον εαυτό του με τους ανατολίτες Πέρσες βασιλείς, η Λυδία συγκρίνει τον εαυτό της με την Πία (ή Rhea Silvia), μητέρα του ιδρυτή της Ρώμης, Ρωμύλου. Υπό τη στενή σημασία του όρου η Πία δεν ήταν Ρωμαία, μια και η Ρώμη δεν είχε ακόμη ιδρυθεί. Για την Πία βλ. σημ. στο *Carm.* 1.2.17-18. Όπως και ο παραλληλισμός του «Ορατίου» με τους Πέρσες βασιλείς στην πρώτη στροφή, η σύγκριση της εταίρας Λυδίας με τη μητέρα του ιδρυτή της Ρώμης είναι υπερβολική και τολμηρή.

vigui: κατ' αντιστοιχία του *vigui* του «Ορατίου» στον στίχο 4.

9–10 me: ο «Οράτιος» ξεκινάει μια στροφή ή μια ενότητα που αφορά τον ίδιο τοποθετώντας την προσωπική αντωνυμία *α'* προσώπου στην αρχή του στίχου. Πρβλ. *Carm.* 1.1.29.

Thressa Chloe: το όνομα της νέας ερωμένης του «Ορατίου» το είχαμε μάθει από τη Λυδία. Τώρα ο «Οράτιος» μας ενημερώνει ότι η Χλόη καταγόταν από τη Θράκη, συνεπώς θα πρέπει να ήρθε στη Ρώμη ως *serva*.

regit: ο «Οράτιος» βρίσκεται υπό τις διαταγές της Χλόης, αυτή είναι η κυρά, η δέσποινα (*domina*) της ζωής του. Πρόκειται για το μοτίβο *servitium amoris*, που απαντά συχνότατα στην ερωτική ποίηση, ιδιαίτερα στην ερωτική ελεγεία (βλ. σημ. στο *Carm.* 1.33.11). Είναι εξόχως ειρωνικό ότι μια *serva* από τη Θράκη έχει γίνει η *domina* ενός ελεύθερου Ρωμαίου πολίτη.

docta: η Χλόη είναι μια *docta puella*, που κατέχει την τέχνη του χορού, της μουσικής και του τραγουδιού. Αυτός είναι ο τύπος γυναίκας που σαγηνεύει τους Αυγούστειους ελεγειακούς ποιητές: η Κυνθία του Προπέρτιου, η Δηλία (και η Νέμεσις) του Τίβουλλου, η Κορίννα του Οβιδίου.

pro qua non metuum mori: η σύνδεση έρωτα και θανάτου είναι βασικό θέμα της ερωτικής ποίησης, ιδιαίτερα της ελεγειακής ποίησης του Προπέρτιου. Βλ. Bopp (1966) 66, Paranghelis (1987). Στη ρωμαϊκή ωδή 3.2.13, όπου η στόχευσή του είναι εθνική-πατριωτική, ο Οράτιος δηλώνει ότι είναι γλυκό να πεθαίνει κανείς για την πατρίδα (και όχι φυσικά για μια ερωμένη): *Dulce et decorum est pro patria mori*. Βλ. σημ. ad loc.

13–14 me: η Λυδία ξεκινάει την απάντησή της με τον ίδιο τρόπο, όπως ο «Οράτιος» (9).

torret face mutua: το γνωστό μοτίβο του έρωτα ως φωτιά (βλ. σημ. στο *Carm.* 1.13.8), ο οποίος στην προκειμένη περίπτωση είναι αμοιβαίος. Βασικό στοιχείο της εικονογραφίας του θεού Amor ήταν η δάδα με την οποία καίει μεταφορικά τους ερωτευμένους. Ο έρωτας της Λυδίας και του αγαπημένου της είναι αμοιβαίος, κάτι που δεν είχε επισημάνει για τον δικό του έρωτα με τη Χλόη ο «Οράτιος».

Thurini Calais filius Ornyti: η Λυδία αφιερώνει έναν ολόκληρο στίχο για να παρουσιάσει με κάθε επισημότητα τον δικό της αγαπημένο, σημειώνοντας και το όνομα του πατέρα του (Ornytus) και την καταγωγή του (Thurinus). Τέτοια παρουσίαση θα ταίριαζε σε κάποιο σπουδαίο ήρωα και φυσικά ξεπερνάει κατά πολύ την απλή παρουσίαση της Χλόης από τον «Οράτιο» (*Thressa Chloe* 9). Ο Ornytus φυσικά δεν είναι κάποιο γνωστό πρόσωπο από άλλες πηγές, ωστόσο η Λυδία αφήνει να εννοηθεί ότι είναι σημαίνον πρόσωπο στην πόλη του, τους Θουρίους. Οι Θούριοι ήταν ελληνική αποικία στον κόλπο του Τάραντα, κοντά στην πιο γνωστή για τη χλιδή και τον πλούτο της, τη Σύβαρη. Από κοντινή περιοχή, την Απουλία, καταγόταν και ο Οράτιος. Ίσως λοιπόν με την αναφορά της στην κατά τα φαινόμενα υψηλή καταγωγή του Κάλαι η Λυδία θέλει να θίξει έμμεσα την ταπεινή καταγωγή του Ορατίου, αν δεχθούμε ότι ο άνδρας που μιλάει στην ωδή είναι ο ίδιος ο ποιητής.

Εικόνα 6.1. Ο κόλπος του Τάραντα. Διακρίνονται οι Θούριοι και η Απουλία.
© 2011 Ancient World Mapping Center, με άδεια CC BY-NC 3.0.

Το όνομα του εραστή της Λυδίας, Κάλαις, είναι αρκούντως εξωτικό και παραπέμπει στον φερωτό γιο του βόρειου ανέμου (Βορέα) και της Ωρείθυιας. Ο Κάλαις, μαζί με τον δίδυμο αδερφό του, τον Ζήτη, είχε πάρει μέρος στην Αργοναυτική εκστρατεία και είχε απαλλάξει τον Φινέα από τις Άρπυιες που του έτρωγαν το συκώτι. Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι ο μυθικός Κάλαις ήταν γεννημένος στη Θράκη, συνεπώς με αυτόν τον τρόπο πιθανότατα η Λυδία θέλει να υπερκεράσει κατά πολύ την επίσης Θρακιώτισσα, αλλά ταπεινής καταγωγής, Χλόη.

Εικόνα 6.2. François Verdier (1651–1730), Ο Κάλαις και ο Ζήτης διώχνουν τις Άρπυιες από τον Φινέα.
© Metropolitan Museum of Art, Νέα Υόρκη (www.metmuseum.org). Αναδημοσιεύεται για εκπαιδευτική/ακαδημαϊκή χρήση σύμφωνα με τη δράση Open Access for Scholarly Content του μουσείου.

pro quo bis patiar mori: ξεπερνώντας και πάλι τον «Οράτιο» (9: *pro qua non metuam mori*) η Λυδία δηλώνει με προφανή υπερβολή ότι είναι έτοιμη να πεθάνει δύο φορές για τον αγαπημένο της.

puero: πρβλ. *iuvenis* (3), ο εραστής της Λυδίας είναι νεαρός και προφανώς νεότερος από τον «Οράτιο».

17 prisca Venus: το όνομα της θεάς του έρωτα χρησιμοποιείται μετωνυμικά για την ερωτική σχέση.

18 iugo cogit aëneo: ο ζυγός στον οποίον τοποθετούνται τα ζώα για τις γεωργικές εργασίες αποτελεί συχνή μεταφορά για μια ερωτική ή/και συζυγική σχέση. Αποτελεί παράλληλα και μεταφορά για την υποταγή των ερωτευμένων στις διαταγές των θεών του έρωτα, μία από τις πτυχές του μοτίβου του *servitium amoris* (βλ. σημ. στο *Carm.* 1.33.11).

19 si flava excutitur Chloe: για την προτίμηση των Ρωμαίων στις ξανθές γυναίκες βλ. σημ. στο *Carm.* 1.5.4.

21–24 Προτού τελικά η Λυδία δηλώσει, μόλις στον τελευταίο στίχο της ωδής, τη συμφωνία της να αναθερμάνει την αγάπη της με τον «Οράτιο» και να επανενωθεί μαζί του, φροντίζει πρώτα να καταδείξει και την ανωτερότητα σε ομορφιά του Κάλαι (*sidere pulchrior ille est*) και τον προβληματικό χαρακτήρα και συμπεριφορά του «Ορατίου» (*tu levior cortice et improbo iracundior Hadria*).

21 sidere pulchrior: ενώ ο «Οράτιος» είχε απλώς αναφερθεί στα ξανθά μαλλιά της Χλόης, δείγμα της ομορφιάς της (*flava* 19), η Λυδία και πάλι τον ξεπερνά στην περιγραφή της εξαιρετικής ομορφιάς του δικού της αγαπημένου.

Για τη σύγκριση του αγαπημένου ή της αγαπημένης με το φεγγάρι ή τα αστέρια πρβλ. Ομ. *Il.* 6.401: *Ἐκτορίδην ἀγαπητὸν ἀλίγκιον ἀστέρι καλῶ*, Οβ. *Her.* 18.71-3, 20.55-6, Ορ. *Carm.* 3.19.26: *puro te similem, Telephe, Vespero* και Nisbet–Hubbard (1970) Ορ. *Carm.* 1.12.48, Μιχαλόπουλος (2014) 173.

22–23 Hadria: η Αδριατική θάλασσα (το όνομα *Hadria* είναι αρσενικό) ήταν διαβόητη για τις τρικυμίες της. Βλ. σημ. στο *Carm.* 1.3.15. Κατά την προσφιλή του πρακτική ο Οράτιος τοποθετεί στο τέλος διαδοχικών στίχων το όνομα (*Hadria*) και το επίθετο που το προσδιορίζει (*improbo*).

24 tecum vivere amem, tecum obeam libens: η εμφιατική επανάληψη του *tecum* τονίζει την αποφασιστικότητα της Λυδίας να ζήσει και να πεθάνει μαζί με τον Οράτιο, μολονότι λίγους μόλις στίχους πιο πάνω είχε διακηρύξει τη θέλησή της να πεθάνει δύο φορές για τον Κάλαι. Η παλιά αγάπη αναδεικνύεται πολύ δυνατότερη από την καινούργια. Το ρήμα *obire*, το οποίο απαντά συχνά σε επιτύμβιες στήλες, προσδίδει έναν σχεδόν ιεροπρεπή τόνο στη δήλωση της Λυδίας.

6.2. Οράτιος *Carm.* 4.10

6.2.1. Εισαγωγικό σημείωμα

Μέτρο: ασκληπιάδεια ωδή (κατά στίχον) δεύτερη (επανάληψη του ασκληπιάδειου μείζονα στίχου)

Χρονολογία σύνθεσης: απροσδιόριστη

Μαζί με τις ωδές 1.30 και 1.38 η ωδή 4.10 είναι οι συντομότερες της συλλογής. Το γρήγορο πέρασμα του χρόνου και η ανάγκη για απόλαυση της ζωής, όσο αυτό είναι δυνατό, αποτελούν καθιερωμένα θέματα της λυρικής ποίησης γενικότερα και των *Ωδών* ειδικότερα. Αποδέκτης της ωδής είναι ο Λιγουρίνος, ένας υπερόπτης *puer delicatus*, τον οποίον προειδοποιεί ο ποιητής ότι η ομορφιά του δεν θα διαρκέσει για πάντα και ότι θα έρθει η στιγμή που θα μετανιώσει για την παλαιότερη συμπεριφορά του.

Η ωδή προσομοιάζει, περισσότερο από οποιαδήποτε άλλη, στο ελληνιστικό επίγραμμα, ιδιαίτερα στα ποιήματα 24-41 από το 12^ο βιβλίο της *Παλατινής Ανθολογίας*, όπου η ομορφιά και τα νιάτα των αγοριών αντιπαρατίθενται με την ασχήμια και την αλλοίωση των χαρακτηριστικών τους, όταν αυτά μεγαλώσουν.

6.2.2. Λατινικό κείμενο

O crudelis adhuc et Veneris muneribus potens, insperata tuae cum veniet pluma superbiae et, quae nunc umeris involitant, deciderint comae, nunc et qui color est puniceae flore prior rosae	
--	--

mutatus Ligurinum in faciem verterit hispidam, dices, heu, quotiens te speculo videris alterum: 'Quae mens est hodie, cur eadem non puero fuit, vel cur his animis incolumes non redeunt genae?'	5
--	---

Πίνακας 6.3 Λατινικό κείμενο ωδής 4.10.

6.2.3. Λεξιλόγιο

crudelis, is, e (επίθ.) = σκληρός
 adhuc (επίρ.) = μέχρι τώρα
 pluma, -ae (α' θηλ) = φτερό, χνούδι (εδώ)
 superbia, -ae (α' θηλ) = αλαζονεία
 umerus, -i (β' αρσ) = ώμος
 involito 1 = κυματίζω, πετάω
 decido, decidi, decisum, decidere 3 = κόβω
 puniceus, a, um (επίθ.) = πορφυρός
 muto 1 = αλλάζω, μεταμορφώνω
 hispidus, a, um (επίθ.) = τραχύς
 speculum, -i (β' ουδ) = καθρέφτης
 incolumis, is, e (επίθ.) = ακέραιος, ανέγγιχτος
 redeo, redii, reditum, redire = επιστρέφω
 gena, -ae (α' θηλ) = μάγουλο

6.2.4. Μετάφραση

Εσύ που είσαι σκληρός μέχρι τώρα και κατέχεις τα δώρα της Αφροδίτης, όταν ένα αναπάντεχο άσπρο χνούδι θα έρθει στην αλαζονεία σου και τα μαλλιά που τώρα κυματίζουν στους ώμους σου θα έχουν κοπεί, και το χρώμα που τώρα λάμπει περισσότερο από το πορφυρό άνθος της τριανταφυλλιάς αλλάξει και μετατρέψει τον Λιγουρίνο σε τραχιά όψη, αλίμονο, κάθε φορά που θα βλέπεις τον εαυτό σου διαφορετικό στον καθρέφτη, θα λες: «Γιατί δεν είχα, όταν ήμουν αγόρι, το μυαλό που έχω σήμερα ή γιατί δεν επιστρέφουν εκείνα τα ανέγγιχτα μάγουλα στο μυαλό που έχω τώρα;»	5
---	---

Πίνακας 6.4 Μετάφραση ωδής 4.10.

6.2.5. Σημειώσεις

1 Ο αποδέκτης της ωδής, Λιγουρίνος, ήταν αποδέκτης και της πρώτης ωδής του 4ου βιβλίου (33-40), στην οποία τον είχε ερωτευτεί ο Οράτιος.

O crudelis: η προσφώνηση ανακαλεί την αντίστοιχη προσφώνηση του βοσκού Κορύδωνα προς τον σκληρό Άλεξι στη δεύτερη *Εκλογή* του Βεργίλιου (6: *O crudelis Alexi*).

adhuc: το χρονικό αυτό επίρρημα προειδοποιεί τον Λιγουρίνο ότι σύντομα αναμένονται αλλαγές στη ζωή του.

Veneris muneribus potens: για τα δώρα της Αφροδίτης πρβλ. την επίπληξη του Έκτορα προς τον Πάρη στην *Ιλιάδα* (3.54 κ.ε.), όπου ο μεγάλος αδερφός προειδοποιεί τον Πάρη πως τα δώρα της Αφροδίτης δεν θα τον βοηθήσουν στη μονομαχία του με τον Μενέλαο: *οὐκ ἄν τοι χραίσμημι κίθαρις τά τε δῶρ' Ἀφροδίτης / ἢ τε κόμη τό τε εἶδος ὄτ' ἐν κονίησι μιγείης.*

2 insperata pluma: αναφορά στο πρώτο χνούδι που εμφανίζεται αιφνிடιαστικά στο πρόσωπο κατά την εφηβεία και αποτελεί ένδειξη της μετάβασης του νέου από την παιδική ηλικία στην εφηβική.

superbiae: η αλαζονεία του νέου με την οποία απορρίπτει ερωτικούς συντρόφους, βασισμένος στην εξαιρετική ομορφιά του.

3 quae nunc umeris involitant: τα μακριά μαλλιά αποτελούσαν τυπικό χαρακτηριστικό νεανικής ομορφιάς και σφρίγγους. Κλασικό παράδειγμα ο *άκερσεκόμης* Απόλλωνας.

deciderint comae: κατά την ενηλικίωσή τους και πριν την ανάληψη της *toga virilis* οι νεαροί Ρωμαίοι πολίτες έκοβαν τα μαλλιά τους.

4–5 Πιθανότατα εδώ ο Οράτιος αντλεί πάλι από τη 2^η *Εκλογή* του Βεργιλίου, όπως φάνηκε και από την προσφώνηση *O crudelis* στο ξεκίνημα της ωδής. Στους στίχους 17 κ.ε. της *Εκλογής* ο Κορύδων απευθύνεται με ανάλογα λόγια προς τον Άλεξι: *o formose puer, nimium ne crede colori: / alba ligustra cadunt, vaccinia nigra leguntur.*

puniceae rosae: πρβλ. το χρώμα της νεανικής και σφριγηλής επιδερμίδας του Τήλεφου στο *Carm.* 1.13.2: *cervicem roseam.*

6 quotiens: ο Λιγουρίνος θα κοιτάζει τον εαυτό του στον καθρέφτη πολλές φορές τόσο από φιλαρέσκεια όσο και επειδή δεν θα μπορεί να πιστέψει τις αλλαγές στο πρόσωπό του.

alterum: κατηγορούμενο στο αντικείμενο *te*. Ο Λιγουρίνος δεν θα αναγνωρίζει τον εαυτό του στον καθρέφτη, καθώς θα έχει αλλάξει η μορφή του από τον χρόνο.

7–8 Για να ζωντανέψει την ωδή στο κλείσιμό της, ο Οράτιος μεταφέρει τα λόγια που θα πει στο μέλλον ο Λιγουρίνος σε ευθύ λόγο. Ουσιαστικά καθένας από τους δύο στίχους αποτελεί παραλλαγή της ίδιας ιδέας: ο Λιγουρίνος παραπονιέται στον στίχο 7, επειδή όταν ήταν νέος δεν είχε το μυαλό και τη διάθεση που έχει τώρα, ενώ στον στίχο 8 επειδή τώρα, που έχει αυτό το μυαλό και τη διάθεση, δεν μπορεί να έχει την ομορφιά που είχε, όταν ήταν νέος.

puero: κατηγορούμενο στο εννοούμενο *mihī*, που είναι δοτική προσωπική κτητική.

8 incolumes genae: μάγουλα που δεν έχουν καλυφθεί και σημαδευτεί από τραχιά γένια (πρβλ. *insperata...cum veniet pluma* 2).

Βιβλιογραφία/Αναφορές¹

Carm. 3.9

Albert 1988, 134-138

Álvarez Gonzáles 1988

Ancona 1994, 128-139

Arkins 1993, 116 κ.ε.

Bianco 1993, 21-3

¹ Η βιβλιογραφία βασίζεται κυρίως στο έργο του Niklas Holzberg, *Horaz: eine Bibliographie*, Μόναχο 2007, το οποίο βρίσκεται αναρτημένο στην παρακάτω διαδικτυακή διεύθυνση:

<http://www.niklasholzberg.com/Homepage/Bibliographien.html> [τελευταία επίσκεψη: 29/01/2016]. Έχει επικαιροποιηθεί και εμπλουτιστεί με έργα σχετικά με τον Οράτιο που δημοσιεύτηκαν μετά το 2007, καθώς και με έργα που αφορούν άλλους συγγραφείς και άλλα θέματα. Τα πλήρη βιβλιογραφικά στοιχεία όλων των έργων παρατίθενται στον βιβλιογραφικό κατάλογο που υπάρχει στο τέλος του Κεφαλαίου 2 του παρόντος συγγράμματος.

Bohnenkamp 1972, 175-177
Bopp 1966
Γρόλλιος 1998, 159-166
Carter 1975, 125 κ.ε.
Castorina 1965, 199-203
Commager 1962, 55-58, 141 κ.ε.
Connor 1987, 90-92
Dettmer 1983, 198 κ.ε., 435 κ.ε., 441 κ.ε.
Di Lorenzo 1990, 83 κ.ε.
Doyen 2004
Gagliardi 1971, 85 κ.ε.
Garrison 1991, 309-311
Heilmann 1959, 77 κ.ε.
Henderson, W.J. 1973, 61-63
Herzog 1988, 324 κ.ε.
Johnson, T.S. 2003/04
Kießling/Heinze 1930, 301-304
Krevans 1984, 354, 356, 375
Kuhn 1973, 5 κ.ε.
La Penna 1969, 89
Lee 1969, 103-107.
Lefèvre 1993a, 198-200
Lyne 1980, 222-227
Μιχαλόπουλος 2014
Maleuvre 1995-1997, II, 241-244
Mariotti 1995
Mauch 1986, 171
Maurach 2001, 176 κ.ε.
Minadeo 1975, 411 κ.ε.
Minadeo 1982, 44-48
Mutschler 1974, 118 κ.ε.
Nielsen 1977
Niemann 2002
Nisbet 1962, 185 κ.ε.
Nisbet 1989, 87-89 (για τους στίχους 17-24)
Nisbet/Rudd 2004, 132-140
Numberger 1959, 31

Numberger 1972, 248-254, 542 κ.ε.
Papanghelis 1987
Pasquali 1920, 408-419
Pavlock 1982, 84.87-9
Perl 1999
Poiss 2001, 258-263
Porter 1987, 171-184
Pöschl 1979, 241
Pöschl 1980, 160 κ.ε.
Pöschl 1992, 377
Putnam 1977
Putnam 2006b, 136-140
Quinn 1980, 261 κ.ε.
Romano/Fedeli 1991-1997, I 2, 766-769
Römisch 1979, 8-27
Röver/Oppermann 1961, 71 κ.ε.
Santirocco 1979, 178-186
Santirocco 1985
Schmidt, E.A. 1999
Schwindt 2002
Shorey 1910
Syndikus 1972/73, II, 110-116
Tarrant 1995, 46-49
Traina 1993a, 20 κ.ε.
West, D.A. 1995c
West, D.A. 2002, 86-97
Wili 1948, 184-187
Williams, G. 1968, 209-212
Williams, G. 1969, 74-76
Wimmel 1962, 124-127 (για τον στίχο 20)
Wimmel 1994, 18 (για τον στίχο 20)

Carm. 4.10

Armstrong 1989, 148 κ.ε.
Becker 1963, 165 κ.ε.
Bohnenkamp 1972, 272-275
Bradshaw 1970, 151-153
Γρόλλιος 2003

Cavarzere 1996, 249 κ.ε.
Commager 1962, 297-299
Dimundo 1993b
Fedeli – Ciccarelli 2008
Fraenkel 1957, 414 κ.ε.
Garrison 1991, 360
Hills 2005, 114 κ.ε.
Johnson, T.S. 2004, 138-145
Kershaw 1994 (για τον στίχο 2)
Kießling/Heinze 1930, 442-444
Lefèvre 1993a, 294 κ.ε.
Maleuvre 1995-1997, II, 333-342
Mañas Nuñez 1994
Maurach 2001, 430 κ.ε.
Mecke 1975
Nisbet 1989 (για τους στίχους 4 κ.ε.)
Pasquali 1920, 354, 460-463
Putnam 1986, 177-183
Quinn 1980, 317 κ.ε.
Romano/Fedeli 1991-1997, I 2, 899-901
Rotsch 1957
Shorey 1910
Schmidt, E.A. 1990, 68 (για τους στίχους 4 κ.ε.)
Stroh 1991, 271 κ.ε.
Syndikus 1972/73/73, 387-390
Thomas, R.F. 2011
Thome 1995, 147
Vedda 1995
Williams, G. 1962, 41
Zgoll 2004, 285 κ.ε.